

När barn med utvecklingsstörning börjar skolan – om övergångar och samverkan

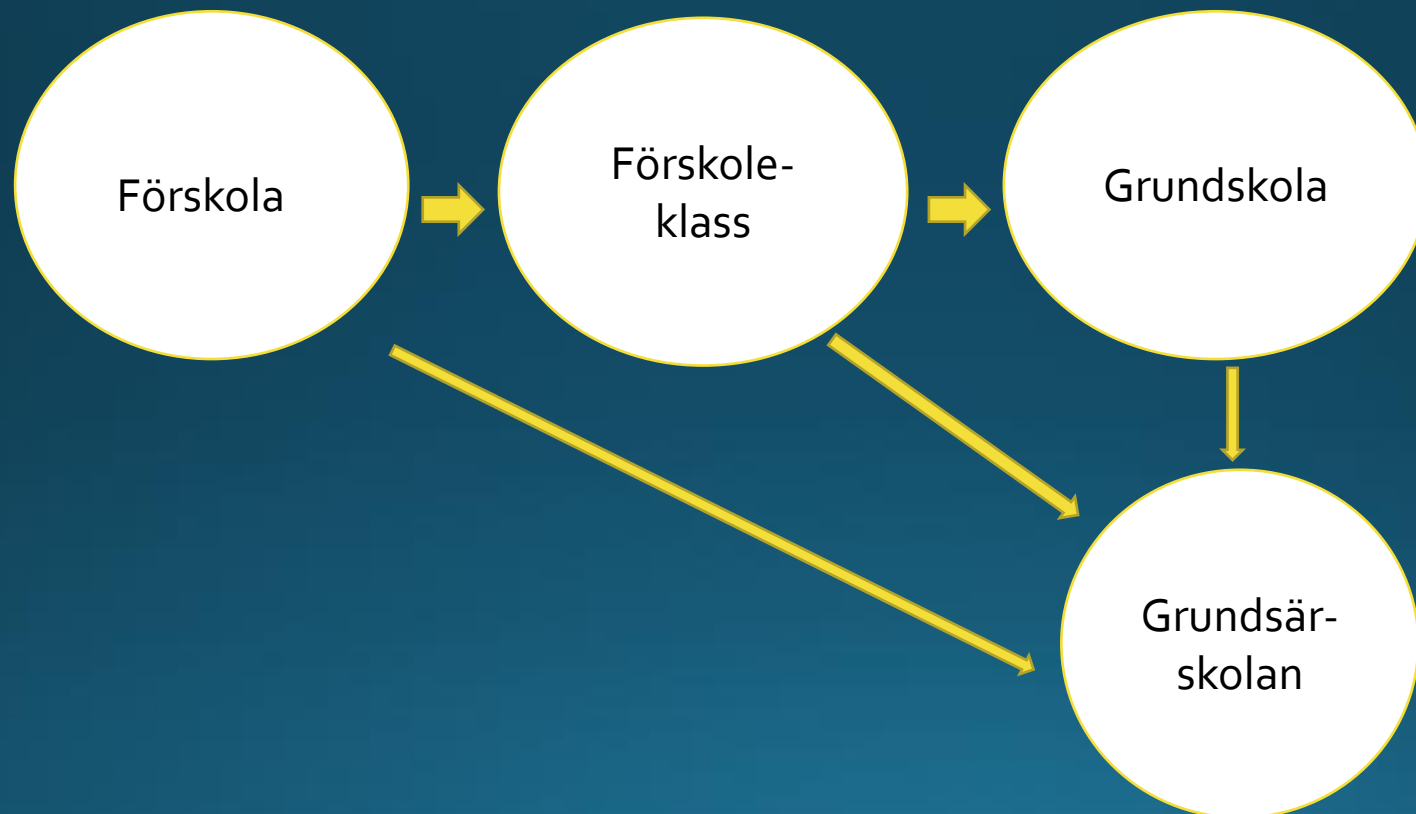
Jenny Wilder och Anne Lillvist
Mälardalens högskola, Västerås

“förskola till grundskola”

- I Sverige går 95% av alla 5-åringar i förskola
- Svenska förskolan är inkluderande
- I Sverige går 96% av alla 6-åringar i förskoleklass, därefter börjar barn sin skolgång vid 7 årsålder då också skolplikten infaller

- Hur ser övergången till skolan ut för barn som är 6-7 år och som har utvecklingsstörning?

Olika vägar för barn i 6-7 års åldern som har utvecklingsstörning

Övergångar

Övergång är tiden då man är mitt emellan ett stadium och ett annat

- Idag lyfts mjuka övergångar fram som mer positiva än markerade övergångar
- Fungerande övergångar gynnar barns välmående, trygghet och t o m måluppfyllelse i skolan
- Övergångar är alltid individuella, varje barn är unik

?När börjar övergången, och när slutar övergången?

Tidigare forskning om faktorer som gynnar positiva övergångar

- Kontinuitet i relationer, dvs vänner och trygg personal som följer med in i nästa miljö
- Förberedande aktiviteter, inskolning
- Stödet barn har haft fortsätter, ingen diskontinuitet
- Vuxnas kännedom och kunskap om de miljöer som barnet finns i och ska till
- God samverkan mellan hem – förskola – skola
 - Gemensamma aktiviteter, kännedom om varandras kunskap om barnet

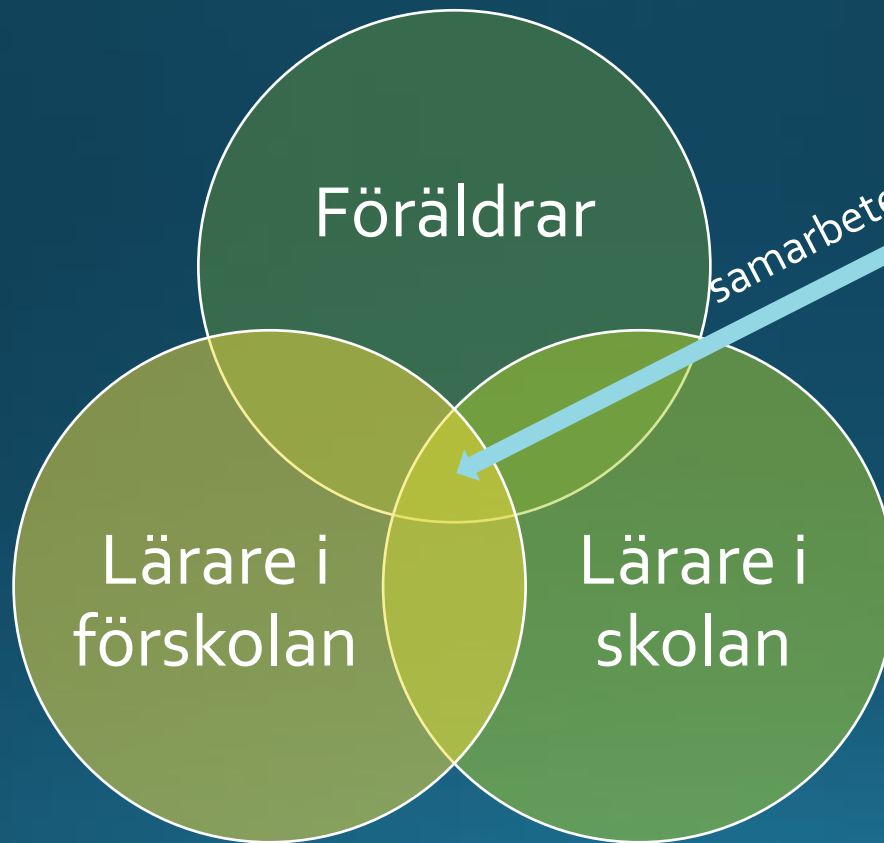
“övergångskompetenser”

Handlar om hela systemets kompetens att verka för positiva övergångar och fokuserar både på individen, miljön och interaktionen dem emellan

Transition competence (Niesel & Griebel, 2005)

- Grad /nivå av samverkan
- Aktiviteter i samband med övergången
- Attityder till övergången

Kunskap hos nyckelpersoner i barnets olika miljöer

- Deras unika kunskap om barnet
- Deras unika erfarenheter med barnet

Frågeställningar

Vad kännetecknar

1. Övergången från förskola till grundsärskola för barn med utvecklingsstörning som är 6-7 år, ur föräldra-, lärar- och rektors perspektiv?
2. Samverkansprocesser mellan barnets olika miljöer i övergången till grundsärskola/skola?
3. Den pedagogiska praktiken i de olika miljöerna när det gäller barnets lärande och delaktighet?
4. Olika barns lärandevägar i övergången till grundsärskola/skola när barnen är 6-7 år?

Två delstudier

En enkätstudie, 250
speciallärare

Tema:

- Samverkan
- Rutiner före och under övergång
- Typ av information som överförs

Multipel fallstudie, 8 barn

- Barnen följs under ett år i övergången: före, under och efter
- Intervjuer med föräldrar, lärare och rektorer
- Söka varierande erfarenheter

www.mdh.se/overgang

Delstudie 2 genomgått
etikprövning hos regionala
etikprövningsnämnden

Enkäter

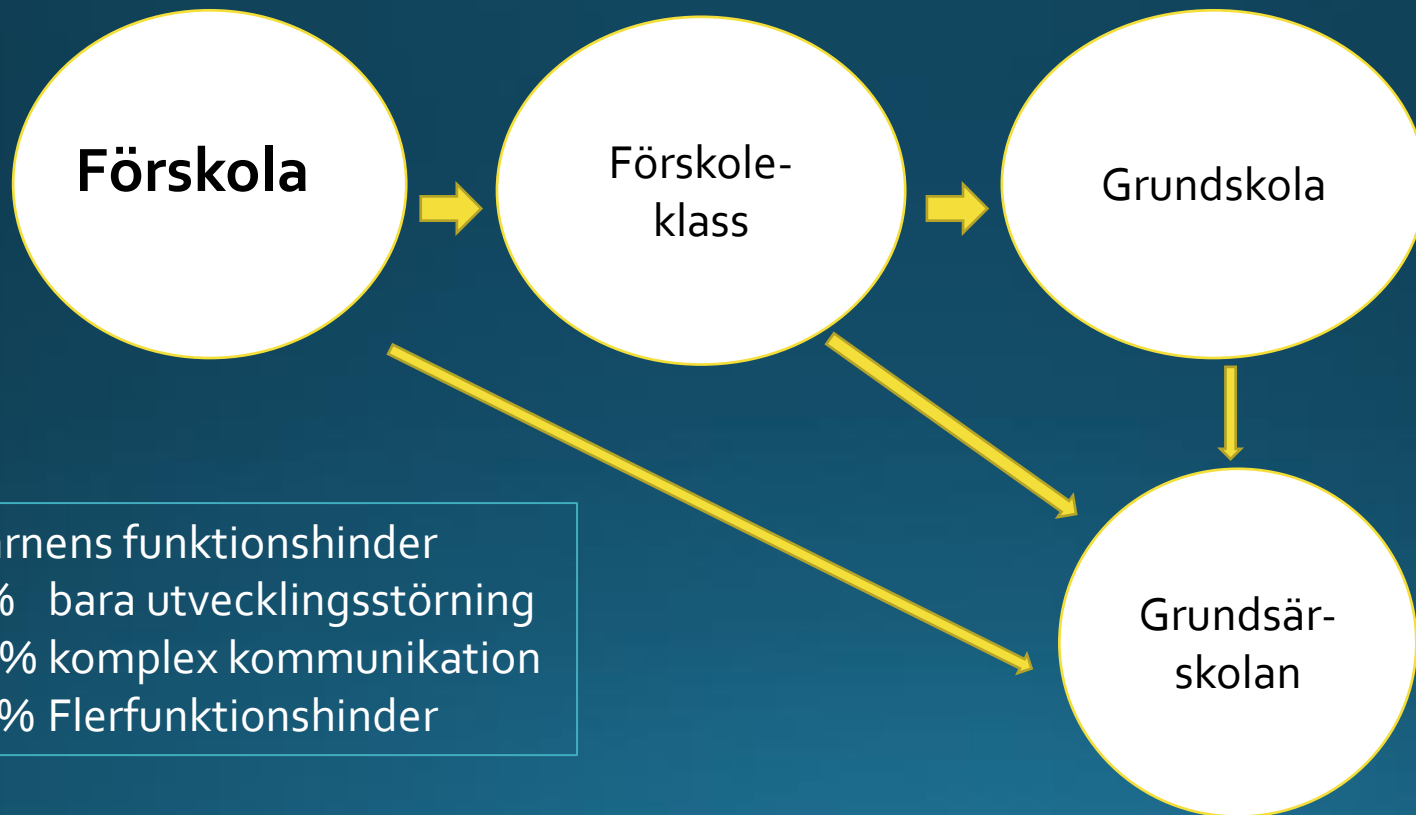
För att skapa en bred kunskap om hur skolor arbetar för att ta emot barn i grundsärskolan har vi delat/skickat ut enkäter

- 661 grundsärskolor i Sverige, ca 780 barn går första året
 - Lärarlyftet två, alla lärosäten
 - Utskick via kontakter (mail, telefon, personligt), rektorer/särskolesamordnare/lärare
- Vänt oss till speciallärare som arbetar/har arbetat i grundsärskola upp till årskurs 5
 - Enkät och svarskuvert

www.mdh.se/overgang

Olika vägar för barn i 6-7 års åldern som har utvecklingsstörning

Barnens funktionshinder
8% bara utvecklingsstörning
22% komplex kommunikation
35% Flerfunktionshinder

Organisation

Har din skola en handlingsplan för övergångar?	Procent
Ja	49 %
Nej	30 %
Vet ej	21 %
TOTAL	100 %

Vilken kunskap överförs?

Barnets lärande
75%

Barnets dagliga
rutiner och
fungerande
79%

Pedagogisk
bedömning
71%

Barnets
kommunikation
72%

Barnets hälsa och
omvårdnad
50%

Överföring av kunskap

Nyckelpersoner	Lärande	Dagliga rutiner och fungerande	Kommunikation	Pedagogisk bedömning	Hälsa och omvårdnad
Förskollärare	73%	53%	57%	42%	15%
Föräldrar	7%	26%	13%	5%	66%
Specialpedagog	7%	1%	5%	25%	1%
Rektor	0%	0%	0%	12%	1%
Flera av de ovan	13%	20%	25%	16%	17%

viktigt och görs

- Speciallärare träffar barn och föräldrar innan övergången (187)
- Lärare från grundskola och förskola träffas för att prata om barnets lärande och erfarenheter från förskolan (178)
- Speciallärare besöker barnet i förskolan (172)

viktigt men görs inte

- Grundskola och förskola har gemensamma föräldramöten (112)
- Lärare från grundskola och förskola träffas för att prata om vad barnet kommer att lära i grundskolan (99)
- Speciallärare besöker barnet hemma (99)

Barns lärandevägar

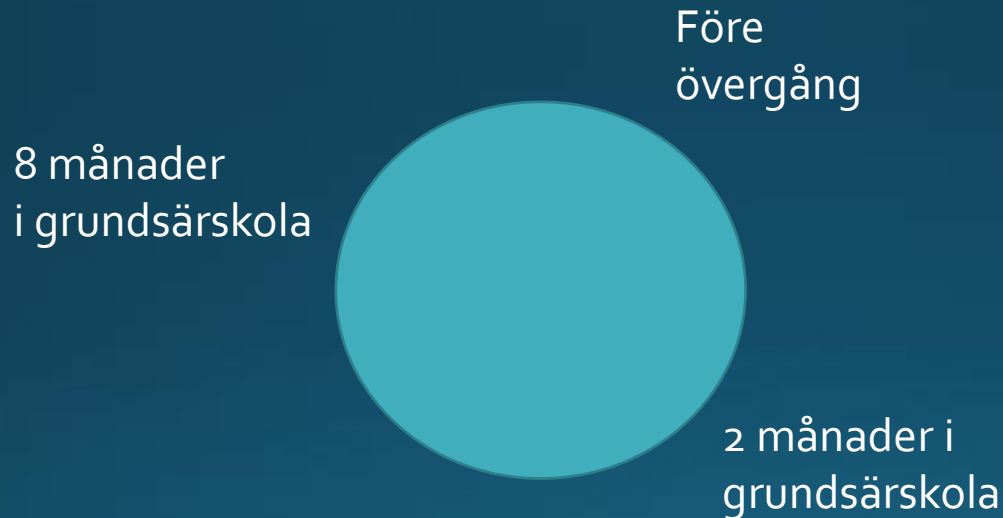
Fokus fallstudier

Semistrukturerade intervjuer - olika område täcks in, öppna frågor

- Beslutet att börja grundsärskola
- Kunskap om övergången, förväntningar på övergången
- Delaktighet och kunskap om de utredningar som görs
- Tankar om vad som behövs för en mjuk övergång
- Samverkan mellan hem och pedagogisk verksamhet
- Barnet lärande och delaktighet i verksamheten (beskriv en vanlig dag, hur lär sig NN, anpassat material)
- Reflektioner om tiden som gått relaterat till barns lärande, utveckling och samverkan

Fallstudier

- Intervjuer med föräldrar och lärare vid tre tidpunkter,

Även intervjuer med rektorer och förskolechefer före och efter övergång

8 barns övergångar

År för data-insamling	Barn	Barn födda	Barn ålder	Plats före övergång	Plats efter övergång
14-15	1	2008	6år (ska fylla 7)	Kvar ett år extra i förskola	Grundsärskola åk 1
14-15	2	2009	5år (ska fylla 6)	Förskola	Grundsärskola (träningsskola) åk 1
14-16	3	2009	5år (ska fylla 6)	Förskola	Grundsärskola åk 1
15-16	4	2008	6år (ska fylla 7)	Kvar ett år extra i förskola	Grundsärskola åk 1
14-15	5	2006	7år (ska fylla 8)	Förskoleklass (har gått 1 år extra i förskola)	Grundskola åk 1
14-15	6	2007	6år (ska fylla 7)	Kvar ett år extra i förskola	Grundsärskola (träningsskola) åk 1
15-16	7	2008	6år (ska fylla 7)	Förskoleklass	Grundskola åk 1
15-16	8	2008	6år (ska fylla 7)	Kvar ett år extra i förskola	Grundsärskola (träningsskola) åk 1

Val för analys

Hur uppfattar och möter föräldrar och lärare barns lärande hos barn med utvecklingsstörning när barnen gör övergången mellan förskola och grundsärskola?

- Samverkan och information

Hur uppfattas och skapas information och samverkan mellan föräldrar, förskollärare, skollärare om barns lärande och utveckling när barnen gör övergången mellan förskola och grundsärskola?

Barn A

5 år ska fylla 6

Använder AKK

Ska börja träningskola

"är lätt att lära känna"

"Har gärna andra barn nära sig"

"Har inga särskilda omsorgsbehov"

Barnens lärande

Temat om lärande som föräldrarna och lärarna fokuserade på var:

”Lärande som passar in”

- En i gruppen, särskilda beteende och behov, lek som lärande

”Språk och kommunikation”

- Användande och syn på Kommunikation och kommunikationshjälpmedel

“lärande som passar in”

- En i gruppen

Lärarna möter barn lärande genom att försöka ha klassen/gruppen tillsammans. Arbetssättet för det färgas av gruppens karaktäristika (t ex antal barn), intentioner utifrån läroplaner och synen på individanpassning

- Särskilt beteende och behov

Barnen har särskilda behov och beteenden som avviker från gruppen och som behöver tas hänsyn till, t ex koncentrationssvårigheter, viftar med armarna, svårt sitta still, skakande kroppsspråk

- Lek som lärande

Lärarna arbetar utifrån devisen att lek är motiverande, lek är lärande och man kan lära sig leka. Men de nämner inte lek och lärande barn-barn

Kommunikationshjälpmedel

- I förskolan
 - Bildstöd: egna bildscheman för dagens aktiviteter, uppsatta bilder för alla barn vid givna rutiner t ex påklädning, toalettbesök
 - Tecken som stöd: tecken som förstärkning i samlingen, riktat till alla barn (nedåtgående trend i användning beroende på barnens förståelse av tal, egna tecken användning)
- I grundskolan
 - Bildstöd: egna bildscheman för dagens aktiviteter, fotografier, PECS, bildstöd t ex för att utvärdera dagen
 - Tecken som stöd: utvecklat individuellt användande (stark uppåtgående trend i användning och intresse)
 - iPads: används mycket i skolan
 - Kontaktboken används som ett kommunikationshjälpmedel i skolan och hemma

Barn A: Förskoletid

- Förskolläraren uppfattar att A behöver rutiner och struktur för att han ska *"fungera"* och det har förskolan mött upp genom att ha ett bildschema över dagens rutiner. Men förskolläraren säger samtidigt att A inte är intresserad av bildstöd.
- Förälder uppfattar att förskolan har tidigare använt mer tecken som stöd och bilder än vad de gör nu. A svarar med ord och förtydligar med tecken, han förstår mycket talat språk *"så det är inte lika mycket bildstöd"*.
- Förälder uppfattar att när det är många barn så blir det stojigt och då backar A och får svårt att koncentrera sig. Blir det för stojigt så *"kraschar han"* när han kommer hem och behöver sitta vid torktummlaren länge och se den snurra.
- Förskolläraren uppfattar att det är svårt att hålla A i gemensamma arbetsstunder, lättare i enskilda stunder med en vuxen. Förskolläraren menar att A behöver *"lära leka"* och en arbetsstund kan t ex vara *"sitter med varsin bil och kör mot varandra, och leker och brummar och krockar och så"*.

2 månader i grundsärskola

Förälder uppfattar att As lärande har utvecklats, *"han pratar mycket mer"* och han vågar ta för sig. As visar stort intresse för tecken; fotografier och tecken *"sporrar honom"*

- Enligt föräldern möter skolan A i kommunikation, *"de använder bildstöd väldigt mycket"* och teckenkommunikation
- Hans lärande utmanas genom lagom långa arbetsstunder, det finns en tydlighet och de leker fram lärandet

- Läraren uppfattar att i början *"var han ju väldigt tätt ihop med någon vuxen hela tiden, men han börjar ta egna svängar"*
- Lärarna ser att A har ett behov av avslappning, han behöver vila på dagen, han har ett behov av *"fyllnadskänsla"* som han kopplat ihop med att skramla och snurra saker. Läraren berättar att de accepterar hans behov, att det är viktigt för honom, och de arbetar istället för att minska det successivt

8 månader i grundsärskola

- As lärande och utveckling
"går med stormsteg framåt"
- As dagar är individ-
anpassade till vad han orkar
med, han behöver inte delta i
gymnastiken *"för då är han
för trött och då orkar han inte
äta och så där"* de *"låter
honom bestämma rytmen"*
- Stor utveckling med språket
*"det är två-ords-meningar och
... han är villig att
kommunicera med alla",*
utveckling med tecken, *"...
han kan jättemånga. Mer än
mig nu."*
- Läraren berättar att As
kommunikation och språk
har utvecklats mycket, de har
låtit honom få tid och
möjligheter att komma och
visa *"vi har varit väldigt rädda
om hans vilja att
kommunicera"*
- De har gjort det till en
belöning att skramla efter att
en uppgift är slutförd
- De har börjat introducera
PECS *"man ska veta att
kommunikation sker mellan
två, så att man måste lämna
bilden till någon"*

När barn med utvecklingsstörning börjar skolan -övergångar och samverkan

Vad har vi lärt oss? Tankar:

- Innehållet i övergångar är beroende på personer, dvs övergångar är personbundna och inte funktionsbundna, detta behöver vi vända på!
- Lärare vill barns bästa, men har olika medvetenhet, synsätt och riktlinjer för sitt arbete
- Samverkan behöver organiseras, nyckelpersoner behöver respektera varandras kunskap
- Samverkan behöver konkretisera kring vem som ansvarar på olika nivåer, vilka aktiviteter som behövs, när och av vem

Tack för er uppmärksamhet!

jenny.wilder@mdh.se

021-10 31 02

anne.lillvist@mdh.se

021-10 13 32

www.mdh.se/overgang